

дотриманням законів організації мисленнєво-мовленнєвої діяльності комунікаторів, принципів кооперації у фаховій сфері, вимог доброчесності і теперішніх потреб цивілізованого спілкування та сфокусований на триаді взаємопов'язаних актуалітетів, а саме: інформаційній «гігієні», переконливості / доказовості тверджень, етико-естетичному ресурсі повідомлюваного.

Список використаних джерел

1. Онуфрієнко Г. С. Навчальний російсько-українсько-англійський словник термінолексики кримінального та кримінально-процесуального права з мовнокомунікативними завданнями / За заг. ред. Г. С. Онуфрієнко. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2019. 146 с.

2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. – 3-тє вид. доп. К.: ЦУЛ, 2016. 426 с.

3. Онуфрієнко, Г. С. Риторика: навч. посібник. 2-тє вид. доп. К.: ЦУЛ, 2016. 624 с.

Паришак Катерина Дмитрівна,
доцент кафедри української мови
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, кандидат
філологічних наук, доцент

З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРАМОТ XIV–XV СТОЛІТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Історія української мови привертала та привертає увагу дослідників, а одним із важливих використовуваних ними джерел є на сьогодні пам'ятки писемності: церковні (релігійно-історичні та релігійно-моральні), законодавчі, як «Руська правда», ділові документи, зокрема грамоти XIV–XV століть – офіційні письмові акти правового значення, що свідчать або встановлюють що-небудь.

Полісемантична лексема грамота є одним із ранніх запозичень з грецької мови, формою множини слова *gramma* – «письмовий знак, буква». У XIV–XV століттях вона набуває широкого вжитку зі значенням «письмовий документ» для означення юридичних фактів. Назва грамота об'єднала ділові документи, які створювалися на всій території України, у тому числі й Середній Наддніпрянщині, під час оформлення різноманітних юридичних дій як між окремими особами, так і групами людей. Лексема могла вживатися у складі атрибутивних словосполучень із залежними відіменниковими компонентами, які конкретизували її семантику, означаючи різновид письмового акту. Дослідник українських грамот XIV–XV століть В. Розов зазначав: «Скрізь і завжди люди купували, продавали, орендували, наймали, дарували, заповідали, ділили спадщину. Скрізь і завжди вони брали позики, віддавали майно в заставу, укладали всілякі економічні угоди, сварилися, сперечалися, вступали в позови, подавали скарги. Так

з'явилося безліч купчих, запродажних, дарчих, духовних, закладних, жалуваних грамот, прохань, скарг, позовів і рішень по них відповідної влади» [4, с. 6].

Прикладом можуть слугувати київські грамоти зазначеного періоду: вкладна грамота князя Долголдата Долголдатовича монастиреві Миколи Пустинського на землі Конона Толстоліського, дана в Києві 25 березня 1427 року (№ 58), жалувана грамота великого князя Свидригайла Андрієві Волотовичу на село Михлин в Луцькому повіті, дана в Києві 9 грудня 1433 року (№ 65), друга жалувана грамота київського князя Семена Омельковича Сенку Скипору на село Тухлини та людей у ньому, дана в Києві 1 жовтня 1457 року (№ 90). Зміст грамот мали розуміти не лише укладачі, а й ті особи, чії права вони зберігали. Відтак практичне значення цих документів зумовлювало загальнонародний характер мовного оформлення, точність та прозорість семантики лексичних одиниць. Мова грамот була близькою до тогочасної мови говірок, це простежувалося на фонетичному (ловища уюновая – у сучасній українській мові в'юновий; ни дному – ні одному, що може слугувати прикладом властивої північному наріччю афери) та лексико-фразеологічному рівнях. Аналізуючи лінгвістичні особливості зазначених пам'яток писемності, Ф. Медведєв стверджував, що ці акти не лише «відбивали тогочасну загальнонародну українську мову, але й прокладали широкий шлях до складання української літературної мови на живій народній основі» [2, с. 76].

Водночас у грамотах зазначеного періоду простежуються й церковнослов'янські риси, трапляються канцеляризми, штампи, зумовлені традицією, що склалася в період існування Київської Русі. Характерними, на думку мовознавців, є трафаретні вирази - зачини й кінцівки документів. Прикладом може слугувати зачин грамоти великого князя Мстислава Володимировича (близько 1130 року): «Се азъ Мъстиславъ Володимиръ снъ държа роуськоу землю въ свое княженіе...». Традиційно такий початок мали грамоти 14 -15 століть («Се язъ князь Александръ...» (грамота 1400 р.); «Се язъ Лександро...далъ есмъ десятину...» (вкладна князя Олександра, 1429 р.)), проте вони не завжди були однотипними [2, с. 76].

Ділові документи XIV–XV століть стали предметом дослідження науковців різних галузей, зокрема й мовознавців (Л. Булаховського, Л. Гумецької, М. Жовтобрюха, С. Єрмоленко, І. Матвіяса, Ф. Медведєва, В. Німчука, І. Огієнка, М. Пешак, В. Розова та ін.), оскільки є збереженими писемними пам'ятками, які не лише безпосередньо відображають різноманітні економічні та суспільні явища, а й стан української мови зазначеного історичного періоду.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко С.Я. Історія української літературної мови // Українська мова: енциклопедія. Київ, 2004. С. 232–235.
2. Медведєв Ф.П. Вступ до курсу історії української мови. Харків, 1967.

3. Медведєв Ф.П. Українські грамоти XIV–XV століть як пам'ятки мови української народності // Питання історичного розвитку української мови. Харків, 1962.

4. Розов В.А. Значение грамот XIV–XV веков для истории малорусского языка. Киев, 1907.

Семененко Лариса Леонідівна,
доцент кафедри іноземної філології
та перекладу Міжрегіональної академії
управління персоналом, кандидат
філологічних наук

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКСТРА- ТА ІНТРАЛІНГВАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ МОВЛЕННЕВОЇ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС КАТЕГОРИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЙНОСТІ

Тема цікава і популярна нині в лінгвістиці, позаяк виходить за межі розуміння мови як ізольованої структури й сягає фактів екстралінгвальної дійсності, які, за посередництва мислення, перетворюються у факти мови.

Мовленнєву ситуацію визначаємо як сукупність чинників, що впливають на мовленнєву поведінку комунікантів. У такій ситуації інтенції мовця стимулюють його до категоризації й узагальнення даних про неї. У результаті цієї діяльності мовець наділяє факти дійсності семантикою, що реалізується в граматичних формах мови. Тобто сама мовленнєва ситуація стає такою в результаті інтелектуальної діяльності мовця, свідомість якого, через визначення структурних компонентів між складниками категоризованого факту дійсності, вибудовує мовну структуру відповідно до визначеного місця сприйманих об'єктів і встановлених відношень між ними (див. рис.).

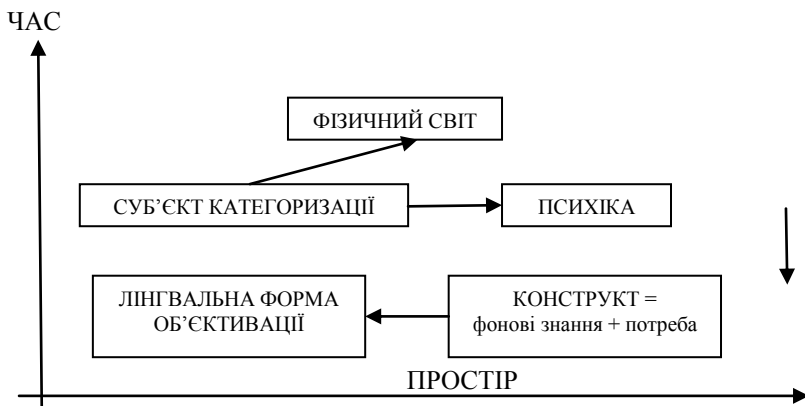


Рис. Відношення між суб'єктом категоризації
і категоризованими фактами дійсності